

ש מעתא למיקתא

גליון עט' - פ' תולדות השע"ב / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

העומד בתפלת י"ח, האם רשאי לשמוע קריאת התורה

איתא בסוכה (לה): מנין לשמוע כעונה דכתיב כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה, וכי יאשיהו קראן והלא שפן קראן וכו', אלא מכאן לשמוע כעונה, ע"כ.

וכתב רש"י מכאן נלמד דהמתפלל בצבור ושי"ץ אומר "קדושה" או "יהא שמה רבא" יתקו בתפלתן וישמען בכונה והרי הן כעונין וכשיגמור הקדושה יחזרו לתפלתן, ע"כ.

אולם תוס' (שם ד"ה שמע ולא ענה) תמהו על דבריו, דודאי אם שותק שמיעתו הוי הפסק בתפלתו. ועיי"ש (ברכות כא: ד"ה עד) שכתבו דמ"מ נהגו העם לשתוק ולשמוע וגדול המנהג, ע"כ. ועי' ברא"ש (שם ס"ה יח) שבהיא מח' הנ"ל. ובר"ן (סוכה יט: ברי"ף ד"ה וכתב) כתב שפירוש רש"י עיקר. וכן דעת השלטי הגבורים (ברכות יג: ברי"ף) בשם ריא"ז.

וכבר פסק השו"ע (סי' קד סעי' ז) כדעת רש"י מכח המנהג [עי' ביאור הלכה (ס"ה דקד)], ועל כן העומד בתפלת י"ח פוסק לשמוע קדיש וקדושה ויוצא ע"י שומע כעונה. וכן מבואר בשו"ע (סי' קט סעי' ג), וביאר הט"ז (סי' כה ס"ק ח) דלא הוי הפסק בכח"ג כי נחשב לעונה לענין לצאת יד"ח אבל לא שיחשוב כהפסק. וכ"כ המ"ב (סי' כה ס"ק לו). ועי' בא"א מבוטאטאטא (ס"ה י"ג) וכדבריו כתי' בחת"ס (ח"ו ס"ה י"ט).

והנה לענין קריאת התורה מצינו פוסקים הסוברים דאין חיוב שמיעת הקריאה חלה על כל יחיד ויחיד הנמצא בבחכ"נ אלא הוא חיוב כללי על הצבור, עי' בשו"ע (סי' קמו סעי' ב) ובצמח צדק (לובאוויץ או"ח סי' לה) ועוד. אולם דעת הביאור הלכה (סי' קמו ד"ה ויש) שעל כל איש ואיש מוטל חיוב תתקנת עזרא לשמוע קריאת התורה. ועיי"ש (מ"ב ס"ק טו) שאסור לעסוק בשום דבר בשעת הקריאה כי צריך לשמוע הקריאה מפי השי"ץ.

מעתה י"ל דהעומד בתפלת י"ח ושומע קריאת התורה דינו כקדיש וקדושה דעליו להפסיק לשמוע. [לא מבעיא לדעת הגרש"א זצ"ל (הליכות שלמה פ"ב הגה יא) הסובר שעיקר חובתה היא חובת לימוד (שלא יהו ג' ימים ללא תורה) ובזה אין הקורא מוציא את הצבור מדין שומע כעונה (חוץ מפ"י זכור) ד"ל דצריך להפסיק. אלא אף לדעת ההר"ם צ"ב (או"ח סי' נח) הסובר דיוצאים יד"ח קרה"ת מדין שומע כעונה י"ל דמפסיק דדינו כקדושה].

אולם עיין בגליון כ"ז שהקשנו על דברי השו"ע הנ"ל שפסק דהעומד בתפלת י"ח פוסק לשמוע קדיש וקדושה, דלכאורה קשה טובא דאמאי עליו להפסיק מצוותו, והרי כבר מבואר ברמ"א (סי' לה) ובביאור הלכה (שם ד"ה אם) דעוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו במקום שאפשר לקיים מצוה השניה, ורק היכן ש"איינו צריך לטרוח כללי" אלא כדרכו במצוה ראשונה, ויכול לצאת ידי שניהם, בכח"ג ודאי יצא ידי שתייהן מהיות טוב אל יקרא רע. [ועי' בביאור הלכה (סי' ע"ש) שכתב ד"אין צריך לטרוח כללי" פירושו "שאינו מוסיף טרחה כלל" אלא טורח א' לשתייהן. ועיין בשע"צ (סי' תעה אות לט) שאע"פ דליכא איסור אם מקיים מצוה השניה [עיין במ"ב (סי' לח ס"ק כט)], מ"מ אין זה כהוגן. וכן הוכיחו מדברי השעה"צ הגרח"פ שיינברג שליט"א (תורת היולדת, עמ' שסג הגה ה) והגר"מ שטרנבוך שליט"א (תו"ה ח"ג סי' ריב ד"ה אמנם אני תמה).]

ובתשובת מהרש"ג (ח"ג סי' ה אות ה) עמד בזה וכתב דהא דמפסיקים בתפילת י"ח לשמוע קדושה וכו' היינו כדי שלא יהא מחזי ככופר (ועיי"ש עוד טעם). ובדרך זה כתי' בתורת חיים (סופר סי' סו ס"ח ד"ה ולע"ס), בשלמת חיים (סי' מט) ובתשובות והנהגות (ח"א סי' עו וסי' עח). ולאור דבריהם י"ל דלענין קרה"ת פטור מלהפסיק תפלתו דעוסק במצוה הוא, דבשלמא לענין קדושה וכו' מחזי ככופר כי כולם עוסקים בשבחו של מקום, אבל בקריאת התורה לא שייך זה.

אולם כבר הארכנו בגליון הנ"ל שלפי המ"ב (סי' ע ס"ק יח) לא קשה מידי כי "תוספת טירחא" פירושו אם צריך לטרוח אחריה' אבל כאשר שני המצוות מזומנות לפניו ורק איכא משום שהיית זמן גרידא אין פטור של עוסק במצוה. וע"כ עליו להפסיק תפלתו כדי לשמוע קדיש וקדושה, דהרי אין כאן אלא שיהוי מצוה ותו לא. וכ"כ בנשמת כל חי (או"ח סי' ד ד"ה ולעיקר חקירתו) בא' מתירוציו. וא"כ י"ל בנידון דידן שמחויב להפסיק תפלתו כדי לשמוע קריאת התורה, (אלא דאם ע"י ההפסקה לא יוכל לכוון בתפלתו י"ל דפטור להפסיק שהרי מגרע מקיום המצוה שעוסק בה עתה).

שו"מ בהר צ"ב (או"ח סי' נט) שכתב דעד כאן לא הכריע השו"ע כרש"י אלא לענין קדיש וקדושה דאין מקום לומר שלחומרא יש לחוש לשיטת ר"י ור"ת שחומרא זו קולא היא שיפסיד בזה עניית קדושה זו וגם חובה מוטלת עליו בשמיעת קדושה אם אין זה נחשב כהפסק, אבל לענין שמיעת "ההבדלה" שאיננה מצוה עוברת, ובה שלא ישמע עכשיו את ההבדלה אינו מפסיד כלום שיכול אח"כ להבדיל על הכוס וגם 'אין שום חובה מוטלת עליו לשמוע ולצאת דוקא בהבדלה זו, י"ל שגם לדעת המחבר לכתחילה אין לו לשתוק לשמוע ולכוין לצאת בהבדלה זו ולחוש לדעת ר"י ור"ת שאמרו דכיון דשומע כעונה הו"ל הפסק, ע"כ. ולפי דבריו יוצא לכא' דה"ה קריאת התורה דינה כקדושה דהרי חובה מוטלת עליו לשמוע קריאת התורה כיון דאין זה נחשב כהפסק (בפרט לדעת הגרש"א הנ"ל דס"ל דלא בעינן שומע כעונה בקרה"ת).

אבל בתשובות והנהגות (ח"ב סי' ע) כתב דאף שכמדומה לו שיש שנהגו להפסיק לשמוע גם באמצע תפילה לשמוע קרה"ת, מ"מ אין זה נכון משום שדוקא בענין קדושה או ברכו שצבור עוסקים בשבחו של מקום ראוי לשתוק וע"כ אינו פטור מדין עוסק במצוה כו', ועוד שהרי יש לצדד ג"כ שיוצאין קרה"ת כשציבור שמיעין אף שהוא אינו שומע שתיקנו שישתתף בצבור.

והנה משי"כ דדוקא בענין קדושה או ברכו שצבור עוסקים בשבחו של מקום ראוי לשתוק, דבריו הם לשטתו שם שכתב ליישב קושייתו מהא דעוסק במצוה פטור מן המצוה דהטעם דמפסיק הוא משום שהצבור עוסקים בשבחו יתברך ומחזי ככופר, אולם לפי משי"כ לעיל אין הכרח לדבריו [וכן משי"כ דיש לצדד שיוצאין כשהצבור שומעין וכו', למעשה במ"ב מבואר לא כדבריו]. וא"כ שוב י"ל דחייב להפסיק לשמוע. וכן בשו"ת אז נדברו (ח"ד סי' כט) נקט שבשעת הדחוק מותר לשמוע קרה"ת באמצע תפלת י"ח.

אלא דשו"מ שדעת הגרש"א זצ"ל (שם אות ד) שהעומד בתפילה לא יפסיק תפילתו כדי לשמוע הקריאה דהפסק גדול כזה אין ראוי לעשות בשעת תפלתו. [ועיין עוד שם (הגה ז) שכתב שמי"מ אין עליו חיוב בכח"ג להשלים שמיעת קרה"ת במנין אחר]. ובאורחות רבנו (ח"ג עמ' רטו) מובא דהגרח"ק שליט"א שאל את מרן החזו"א זצ"ל אם שומע קריאת התורה בעוד שאומר תפלות המתפלה אם יצא וענה לו שיצא, אבל אין לעשות כן, ע"כ.

האם המתגאה עובר באיסור דאורייתא

אמרין בסוטה [ה' ע"א] אזהרה לגסי הרוח מנין, אמר רבא אמר זעירי שמעו והאזינו אל תגבהו [ויהיה ל']. רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ורם לבבך ושכחת [דברים ח', י"ד], וכתיב השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך [שם פ"י י"א], וכדברי אבין אמר רבי אילעא דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה.

ולכא' מבואר דנח' זעירי ורב נחמן בר יצחק אם איסור גסות הרוח הוא איסור מדברי נביאים או איסור דאורייתא. אולם לשון הגמ' בדברי רב נחמן אינה ראייה ברורה להוכיח דאיכא איסור דאורייתא ממש, דהנה מצינו לרמב"ם בספר המצוות [פרש השמיני] גבי הא דאמרה תורה "ולא יהיה קצרה וכעדתי" דכתב דאע"פ דאמרין בגמ' בסנהדרין [דף ע"א] כל המחזיק במח' עובר בלא תעשה שואמר ולא יהיה קצרה וכעדתי, מ"מ אינו אלא על צד האסמכתא, לא שיהיה פשטיה דקרא בכונה זו.

וכיוצ' ב מצינו בריטב"א בגיטין [גיטין ל"ח ע"ב] גבי הא דאמרין התם "המשחרר עבדו עובר בעשה" - דכתב משמיה דרבו דלאו עשה גמורה הוא אלא איסור דרבנן דאע"פ דאמרין אקרא. וכ"כ הר"ן שם [דף כ' ע"ב מדפי הר"ף] דכך היא משמעות הגמ' (אלא דהביא דיש מתיראים בע"א ע"ש).

וכיוצ' ב מצינו בחנות יאיר [סי' קל"ט] גבי הא דתנן [סנהדרין מ"ו ע"א] כל המליץ את מתו עובר בלא תעשה - וי"ל: ולולי דמסתפינא פן אצא חוץ למרכז האמת הייתי אומר דמ"ש כל המליץ את מתו עובר ב"ל, לא ר"ל עובר ממש כמו במליץ התלוי ע"פ ב"ד, רק כתבו רז"ל דעובר עבירה שהיא ליתא דלא תלין, ובגמ' מצינו טובא בכח"ג, השח שיחת חולין רב"ב מצינו בחנות יאיר, וכן המנהג לישראל, ותורהו ביומא, וכן הנהגה מצרי עין, והעולה מבבל לא", וכולם מדברי קבלה, ובכח"ג מד"ת אמרו על המחזיק במחלוקת, וכ"כ הרמב"ם ע"ז ש"ש שם עובר בלאו הוא רק אסמכתא בשרש השמיני מ"ד שורשים במניו המצוות, אף כי הרמב"ן חלק עליו, בחידושו הוכחנו שהדין אם הרמב"ם, ועל המשנה נקביו, וגם המה לא ר"ל דאיתן שיש בהם מעשה לוקין אם היו זכרים בתורה, רק רז"ל כינוהו בלשון זה הואיל דאזהרה דהם מאביריה' דלת הוא, רק שממשה לא מצינו בכח"ג וכו'.

וגדולה זאת מצינו למאירי ביומא [י"ט ע"ב] גבי הא דאמר רבא "השח שיחת חולין עובר בעשה" דכתב - לעולם יזהר אדם שלא להיות ביושבי קרנות ושלא לדבר בשיחה בטלה אלא כפי מה שיכריחו הצורך, דרך צחות אמרו השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר [דברים ז' ז'] ודברת עם ולא דברתם בטלים.

וכיוצ' ב מצינו בריטב"א במגילה [י"ח ע"א] דכתב משמיה דמורו דהא דאמרין המשחרר עבדו עובר בעשה, אין פי' איסורא ממש לא מדאורייתא ולא מדרבנן, אלא מידת חסידות בעלמא (ולכא' תקשי סתירת דברי הרמב"א מדברי בגיטין הל' לדבריו במגילה, דבגיטין כתב משמיה דרבו דהוא איסור דרבנן, ובמגילה כתב משמיה דרבו דהוא מידת חסידות. איברא חידושי הרמב"א לגיטין יש המייחסים אותם להבינו קודם ולא לריטב"א ולדבריהם קושיא מעיקרא ליתא). אולם בסמ"ג בהקדמתו לספר המצוות כתב בסוף דבריו בזה"ל: וגם בענין לאוין בא אלי בחלום ענין מראה בזה הלשון הנה שכחת את ה' אלהיך, כי לא היה בדעתי לחברו במנין הלאוין, וגם רבינו משה לא הזכירו במנין, ואתבונן אליו בבקר והנה יסוד גדול הוא ביראת ה' וחברתי בעיקרים גדולים במקומן. ובמנין הלאוין [ל"ח ע"ד] כתב - השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך, אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקדוש ברוך הוא משפיע להם טובה וכו'.

ובסוף דבריו שם כתב - תוכחת הענוה דרשתי לרבים כך אבל לחברה על לאו זה למנות זה בלאו לא ידעתי וכו', וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין אקרא בחלום במראית היללה הנה שכחת את העיקר השמר לך פן תשכח את ה', והתבוננתי עליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא ביראת ה' וכו', אחרי כן עיינתי בספר פרק קמא דסוטה [ה' ע"א]

האם מהני למנות שליח שיתפלל במקומו

כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת המזון, ק"ש ותפילה. ועיין בירושלמי (ברכות פ"ג הי"ג הובא בב"י ריש סי' קכד), דהטעם שתפילה יצא מהכלל כדי שיהא כל אחד מבקש רחמים על עצמו. ואפילו בדיעבד אינו יוצא ע"י תפלתו של חבירו כמבואר במ"ב (סי' קכד סי"ק א). אבל כל זה אם בקי הוא (כלומר אם יודע להתפלל), אבל מי שאינו בקי (כלומר אם אינו יודע להתפלל) יוצא כשנמצא בעשרה ע"י השליח צבור [עיין מ"ב (סו)]. והנה מהא דקראו חכמים ל"חזון" שליח ציבור משמע שמוציא את האיננו בקי ידי חובת תפלה מדין שליחות. וכבר אמרו בברכות (גד): דש"ץ שטעה סימן רע לשולחיו מפני ששלוהו של אדם כמותו.

ולכאורה מכאן קשה על שיטת המהרי"ט (ח"א סי' קכז) הסובר דלא מהני למנות שליחות לדיבור "דמילי לא ממסרן לשליחי", ועל כן כתב שם שאם אמר לחבירו צא והקדיש שור א' משוורי אין בו דין הקדש דמילי ניהו, דדוקא לענין תרומה הוא דאתרבי שליחות מ"אתם" גם אתם כדאמרין בקדושין (מא): ומיהו תרומה חשיבא מעשה, ע"כ. וכן פסק הבית שלמה (אור"ח סי' קא ד"ה וכו'), הרע"א (גיטין לב. ד"ה וכו'), ובתוס' רע"א גיטין פ"ד אות ד, ועוד.

אולם עיין בחתם סופר (גיטין סו). שביאר דברי המהרי"ט, דנהי דעל ידי דבורו של המשלח נעשה ידו ומעשיו של השליח כהמשלח, אבל פיו לא נעשה כפיו שנא' מה שיאמר בפיו כאלו בעל הבית זה אמר, ומש"ה בתפילה אין אדם יכול להוציא חבר אע"פ שמע ויוצא מדין שומע כעונה, ע"כ. ועי"ש (יו"ד סי' שכא) דמה דשליח צבור מוציא רבים יד"ח בדבור פיו ידוע דאינו מטעם שליחות לחוד אלא מטעם כל ישראל ערבים ומטעם שומע כעונה, אבל בעלמא מילי לא מימסרי לשליח, ע"כ. [ועיין במהר"ם שיק (אור"ח סי' קכ). ועי' עוד באחמ"ת שלמה (סי' תרעה סעי' ג) שכתב שלפי המהרי"ט בברכה מ"ז שהיו רק מילי לא שייך שליחות].

אבל באמת יש לומר שלעולם הש"ץ מוציא מדין שליחות, דהרי יש להוכיח מהמ"ב (סי' תלב סי"ק ג) דלהלכה מילי מימסרן לשליח שהרי פסק שם דהשולח שליח לבדיקת חמץ, השליח מברך על הבדיקה דהוי "כשלוהו" גם לענין הברכה. ומי"מ יש לדחות דשאני התם שהוי שליח על "מעשה" הבדיקה וע"כ שייך שליחות אף הברכה אע"פ שהיא בכלל "מילי". וכן מצאנו בערך שי (אה"ע סי' לד) ד"ל דעל הברכה לבד אינו יכול לעשות שליח דמילי ניהו מ"מ כיון שעושה שליח על מעשה הקידושין חל השליחות גם על הברכה השייך למעשה, ע"כ. ועיין בערך שי (על אור"ח סי' קמא סעי' ב).

שו"מ בפמ"ג (פתיחה כוללת ח"ג אות כח) שהוכיח דמילי מימסרן לשליח ממסכת ראש השנה (ג. לה.) דמבואר דאע"פ שבכל השנה הש"ץ מוציא רק את שאינו בקי יד"ח תפילה, מ"מ בר"ה ויוה"כ הש"ץ פוטר אף את הבקי, וגדולה מזו אפילו מי שהיה אנוס, וכגון עם שבשדות דלא יכולים לבוא להתפלל או זקן וחולה וכיוצא בהם, יוצאים יד"ח על ידי תפילת הש"ץ. ועי' עוד בזה בטור (רס"י תקצא) ובב"י (שם). ולדעת הב"ח (שם אות א ד"ה ומשמע) באניסי כגון עם שבשדות הש"ץ מוציאם בכל ימות השנה. חז"ן דאיכא שליחות אף לדבור. וכן האבנ"ז (ח"י"מ סי' סה ד"ה אך קשה) הוכיח כנ"ל, אלא שכת' דמ"מ במקום שאפשר לשמוע חייבוהו חכמים לשמוע בעצמו. ובברכי (אור"ח סי' תלד) כת' שמהא דעם שבשדות איכא מקצת ראייה לחולקים על המהרי"ט.

וכן מוכח דמילי מימסרן לשליח, מדברי הב"ח (סי' תלד אות ז) שכת' דלענין תפילה וברכות מהני שליחות, עי"ש. [ועי' בפמ"ג (פתיחה ח"ג אות כח), ועי' ראש יוסף מגילה ד. על תוס' ד"ה נשים] דבמצוות (כגון קידוש) א' מוציא חבירו הוא מטעם שליחות כנ"ל מדברי הב"ח הנ"ל. וכן מצאנו בחלקת יואב (ח"א ח"י"מ סי' ג ד"ה נחזור להני"ל) שמהב"ח הנ"ל מבואר דשומע כעונה הוא מטעם שליחות. ועי' במ"ב (סי' ריג סי' קיז).

וכן נראה מדברי הבנימין זאב (סי' רא) שנקט שבו יכול למנות שליח שיגיד קדיש במקומו עבור אביו הנפטר לשלוהו של אדם כמותו. וכן פסק במ"א (סי' קלב סי' קב). ומצינו הרבה מגדולי הפוסקים שחולקים על דברי המהרי"ט הסובר דמילי לא מימסרן לשליח עי' בית מאיר (אה"ע"ז סי' קכ סעי' ד), שער המלך (אישות ספ"ב ד"ה ודע) ונוב"י (מהד"ת תני סי' קמז ד"ה אלא בגוף), וכן פסקו הערוה"ש (סי' תלד אות ט) והדברי חיים (אור"ח ח"א סי' לג).

ועיין במשפט שלום (למהרש"ם סי' קכ"ב ס"ב ד"ה וע"ש) שכתב דלדינא כבר דחו כל האחרונים דברי המהרי"ט הנ"ל. ובמנחת חינוך (מצוה ססד אות ח) תמה על המהרי"ט שהרי מצינו דמהני שליחות לוידי. [ועי' בשו"ע (סי' תלד סעי' ד) שפסק דמהני שליחות לביטול חמץ, ואע"פ שהמ"ב חשש לדעת הב"ח בשם הר"ן דלא מהני אע"כ בשעת הדוחק כבר כתבו הפוסקים הנ"ל שאין מזה ראייה דמילי לא מימסרן לשליח. אבל שו"מ במהר"י אסאד (אור"ח סי' קכא) שאין לביטול חמץ בזה משום מילי כיון דבדיבורא עביד מעשה להוציאו מרשותו. ועי' עוד בפמ"ג (סי' תלד א"א סי' ט ושם מ"ז סי' קיז)].

אלא דיש לתמוה איך מהני שליחות לתפלה והרי לכאורה הוי מצוה שיע"ל גופו" ובכה"ג לא מהני שליחות כמבואר בדברי התוס' ר"ד (קדושין מא). וכ"כ החת"ס (אור"ח סי' רא סד"ה והר"ש) דתפלה א"א לעשות שליח (אע"כ שומע גם הוא דהוה שומע כעונה) דהוה מצוה שעל גופו. [שוב העירוני באג"מ (יו"ד ח"ה סי' ד ענף ב אות י) שעמד על הא דעם שבשדות עי"ש].

וכן במטה אפרים (אלף למטה דיני קדיש יתום שער ד) תמה על דברי הבנימין זאב הנ"ל, דלא שייך שליחות לאמירת קדיש דהרי הוי מצוה שעל גופו דומיא דק"ש ותפלה. ועי"כ כתב דאפשר שקדיש שאני דכות הוא לאביו שיתקדש שם שמים ע"י זרעו וא"כ ה"ה כשמתקדש ע"י שליח שזרעו יש לו זכות בזה, ע"כ. ולכאורה אף אם נאמר דס"ל להפמ"ג ודעימיה דתפלה אינה מצוה שעל גופו ומהני בה שליחות דומיא דוידי (כ"ל בשם המניח), מ"מ למעשה היוצא מהש"ץ חייבוהו חכמים לשמוע ולצאת ידי חובת תפלה מדין שומע כעונה. אלא ד"ל דכל זה בתפלה שמוחייב בה, אבל לעולם בתפילות ובקשות דאינן אלא מצוה של רשות י"ל (לפי הפמ"ג ודעימיה) דמהני בהם שליחות למ"ד מילי מימסרן לשליח.

וגרסינן שם בהדיא אזהרה לגסי הרוח מניין רב נחמן בר יצחק וכו'.

ובדף מצותין [לבעל הפרשת דרכים] ביאר דהא דהרמב"ם לא הזכיר אזהרה זו (שלא יתגאו ב"י כשהק"ה משפיע עליהם טובה), אינו מפני כפליג על הסמ"ג וס"ל דאינו איסור דאורייתא, אלא משום שהם מהצווים הכוללים וכבר הזכיר הרמב"ם בפרש"י הרביעי שהצווים הכוללים אין ראוי למנותם.

אולם ברמב"ן [דברים י"ז כ"ן גבי אזהרת התורה למלך "לבלי תרום לבבו מאחיו" כתב - נרמז בכאן בתורה איסור הגאות, כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינם ראויים לכך, כי בראוי גאווה גורמת לו להתגדל ויהירנו להיות לבבו שפל ככל אהיו הקטנים ממנו. כי הגאווה מדה מגונה ונמאסת אצל האלהים אפי' במלך, כי לה' לבדו הגדולה והרוממות, ולו לבדו התהלה ובו יתהלל האדם.

ומשמע דס"ל דליכא לאו מפורש באיסות הגאות, אלא שנרמז במצוות המלך. ובביאור הדבר "ל בפשטות דס"ל דהא דאמרה תורה "ורם לבבך ושכחת" אין פירושו דכל גאווה גורמת לו לשכחת ה' (וא"כ ע"י הגאווה עובר בלאו דאורייתא "דפן תשכח את ה' אלהיך" - וכמשמעות דברי הגמ' בסוטה), אלא דלימיר דאיכא איסור דאורייתא לאכל ולשבוע, להגיע לידי שכחת ה' (ועצם שכחת ה' ודאי אסורה היא כדכתיב "השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך").

ויש להוכיח כן מדרישא דקרא דאמרה התורה - "פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקך וצאנך ירבין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך". והנה זה ודאי דלא יעלה על הדעת דלימיר דאיכא איסור דאורייתא לאכל ולשבוע, ולבנות בתים טובים, ולהרבות בבקר וצאן ובכסף וזהב. וע"כ דפירושו דהזכירה התורה "דע"י אלו הדברים אפשר לאדם להגיע לשכחת ה'; ויש לאדם להזהר מאלו הדברים שלא יביאוהו לשכחת ה'; וה"נ יש לפרש המשך דברי הפסוק "ורב לבבך" פ' דאלו הדברים שבימינו להרמת הלב שעל ידה אפשר להגיע לשכחת ה' (דא"ל לו לאדם לבא לשכחת ה' ללא הרמת הלב). אולם אין פ' דכל הרמת הלב מביאה לשכחת ה'.

תדע דאף הסמ"ג גופא כתב דמיעקרא לא היה דבעיתו למנות על לאו זה, וכ"כ צ"ל דדעתו מעיקרא היהת לבאר המקרא במש"ת. וכן "ל בפשטות בדעת הרמב"ם דלא מנה איסור זה בכלל מנין המצוות.

[נכתב ע"י הרב ש.פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני בטחון בה'

סייעתא דשמיא בעבודת ה' - רק לאחר ניצול כל הכוחות - "פעמים רבות שוררת מבוכה בין המאמינים בהשגחה הפרטית: הרי כל הצלחת האדם, וגם אי הצלחתו, תלוי בהשגחה, אם כן: באיזו מידה אחראי האדם עצמו בהצלחתו או אי הצלחתו, בפרט בעבודת השם שלו?.. מבוכה זו היא מקור לא אכזב לטעויות רבות בענין הבטחון. הרי העובד עלול לזקוף את הצלחתו בעניני העבודה על חשבון ההשגחה הפרטית ולהחייק עצמו עוד לבעל בטחון בזה... ובודאי אין כאן בטחון אלא מחשבה עקומה". (עלי שור ח"ב עמ' תרד) "כאשר שואלים בן תורה איך הוא מצליח בלימודו, לעתים הוא זוקף עיניו כלפי מעלה ואומר "צריך סייעתא דשמיא", לכאורה זוהי אמונה כנה, אבל בעומקה מונחת מחשבה כי הוא כבר עשה את שלו, ולא חסרה לו רק הסייעתא דשמיא. הרי באימרה זו שהיא מצלצלת כמו אמונה ובטחון - באמת הוא מאשים את ההשגחה העליונה שלא הצליח כרצונו. אמת, כדי למרר מצוה בשלימות צריך סייעתא דשמיא. כדי לעמוד על סוגיא לאמיתה של תורה צריך סייעתא דשמיא. אבל עד הגמר הכל תלוי ביגיעת האדם! והגע בעצמך: קיבלת ביצירתך שכל ובינה, מידות ותכונות - האם ניצלת כבר את כולם עד קצה יכולתך, ממש שבשום אופן לא תוכל לעשות יותר בכוחות עצמך, והאם אתה בטוח בכל זה בכל אמת האחוים? אם לא - איך תוכל לצפות לסייעתא דשמיא, הלא המעלות והכוחות שניתנו לך ביצירתך הם הם הסייעתא דשמיא הגדולה שזכית לה כבר, ולא ניצלת אותה!

ניצול גדול הוא: אם האדם הולך בעבודתו עד קצה יכולתו בטוב - אז הוא זוכה ללמעלה מן הטוב... הרי גדר המעשים שאנו חייבים בהם הוא עד מסירת נפש, ולא נוכל לתרוץ את עצמנו באי הצלחתנו כאילו חסרה סייעתא דשמיא, ומי יוכל להיות בטוח כי אמנם כבר הגיע לעבודה במסירת נפש, כי אולי במסירת נפש אמיתית היה עושה כפלי כפליים יותר ממה שהוא עושה". (שם עמ' תרה)

ניצול ע"י מחבר קונטרס "עבודת המועדים"

הערות והנצחות בטל' 02 571-3932 - בין השעות 19:45 - 20:15

העלון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו